

Ἀπλῆ Κατήχησις μέσα ἀπὸ τὴν πείρα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας

Ἡ τεσσαρακονθήμερος Νηστεία πρὸ τῶν Χριστουγέννων

15^η Νοεμβρίου
ἕως
24^{ης} Δεκεμβρίου

22

ΕΥΛΟΓΙΑΣ ΕΝΕΚΑ
Πρὸς Οἰκοδομὴν καὶ Παραμυθίαν
Σεπτέμβριος 2022

Ἡ τεσσαρακονθήμερος Νηστεία πρὸ τῶν Χριστουγέννων

15η Νοεμβρίου ἕως 24ης Δεκεμβρίου

1. Προθεωρία

α. Ἡ τεσσαρακονθήμερος Νηστεία πρὸ τῶν Χριστουγέννων (15η Νοεμ.-24ης Δεκ.) ἀναπτύχθηκε βραδέως καὶ κατ' ἀντιστοιχίαν τῆς Νηστείας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς πρὸ τοῦ Πάσχα, ἀλλ' εἶναι μεταγενεστέρα καὶ ἐλαφροτέρα¹.

β. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτῆς²:

- κατὰ μὲν τὴν Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν (ὡς καὶ τὴν Δευτέραν – διὰ τοὺς Μοναχοὺς), τηρεῖται Νηστεία, δηλαδὴ δὲν καταλύεται Ἔλαιον καὶ Οἶνος (ἄλλως: Ξηροφαγία)³.

- κατὰ δὲ τὴν Τρίτην, Πέμπτην, Σάββατον καὶ Κυριακὴν καταλύεται μόνον Ἔλαιον καὶ Οἶνος⁴.

- κατὰ τὰς Μεγάλας Ἑορτὰς (βλ. Κεφάλαιον 3), καταλύεται Ἔλαιον καὶ Οἶνος μόνον, ἔστω καὶ ἂν συμπέσουν ἐν Τετάρτῃ ἢ Παρασκευῇ⁴.

γ. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατάλυσιν Ἰχθύος, ἰσχύουν τὰ ἑξῆς:

- κατὰ τὴν πρώτην ἐβδομάδα (15η-20ῆς Νοεμ.), ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν Καθαρὰν Ἑβδομάδα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, δὲν καταλύεται Ἰχθύς⁵.

• τὴν 21ην Νοεμβρίου, † Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, καταλύεται καὶ Ἰχθύς, ὅποιανδήποτε ἡμέραν καὶ ἂν συμπέσῃ⁵.

δ. Διὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς περιόδου, 22α Νοεμ. - 24ης Δεκ., ὑφίστανται δύο παράλληλοι Παραδόσεις⁶: μίᾳ ἐπιεικεστέρα (δ₁) καὶ μίᾳ αὐστηροτέρα (δ₂), ὡς ἐξῆς:

δ₁. Ἐπιεικεστέρα. • Ἀπὸ 22ας Νοεμβρίου μέχρι καὶ 17ης Δεκεμβρίου, κατὰ τὴν Τρίτην, Πέμπτην, Σάββατον καὶ Κυριακὴν καταλύεται καὶ Ἰχθύς⁶.

• Ἀπὸ 18ης μέχρι καὶ 24ης Δεκεμβρίου, ἑβδομάς ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν Μεγάλην Ἐβδομάδα πρὸ τοῦ Πάσχα, δὲν καταλύεται Ἰχθύς.

δ₂. Αὐστηροτέρα. • Ἀπὸ 22ας Νοεμβρίου μέχρι καὶ 12ης Δεκεμβρίου, καταλύεται Ἰχθύς μόνον τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν⁷.

• Ἀπὸ 13ης μέχρι καὶ 24ης Δεκεμβρίου δὲν καταλύεται Ἰχθύς.

ε. Ὁ Πνευματικός - Ἐξομολόγος, ἀναλόγως πρὸς τὰς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς δυνάμεις τοῦ πιστοῦ, ἐφαρμόζει τὸ αὐστηρὸν ἢ τὸ ἐπιεικὲς τῆς Νηστείας, κατὰ φιλόνητον διάκρισιν καὶ ποιμαντικὴν εὐθύνην, συμφώνως μὲ τὶς ὁδηγίαις τοῦ Ἐπισκόπου του^{8,9}.

* * *

2. Ἀναλυτικώτερον

Α. Τάξις ἐπιεικεστέρα

15-20 Νοεμ. • Τετάρτη καὶ Παρασκευή: Νηστεία (Ἐηροφαγία).

• Τρίτη-Πέμπτη-Σάββατον-Κυριακή:
κατάλυσις μόνον Ἐλαίου καὶ Οἴνου.

21 Νοεμ. • Κατάλυσις καὶ Ἰχθύος (ὅποιανδήποτε ἡμέρα καὶ ἂν συμπέσῃ).

22 Νοεμ.-17 Δεκ. • Τετάρτη καὶ Παρασκευή: Νηστεία (Ἐηροφ.).

• Τρίτη-Πέμπτη-Σάββατον-Κυριακή:
κατάλυσις καὶ Ἰχθύος.

18-24 Δεκ. • Τετάρτη καὶ Παρασκευή: Νηστεία (Ἐηροφαγία).

• Τρίτη-Πέμπτη-Σάββατον-Κυριακή:
κατάλυσις μόνον Ἐλαίου καὶ Οἴνου.

- 24 Δεκ. (Παραμονή) • **Αύστηρά Νηστεία** (Ξηροφαγία).
• **Ἄν** συμπέση Σάββατον ἢ Κυριακήν:
κατάλυσις **μόνον** Ἐλαίου καὶ Οἴνου⁴.

B. Τάξις αὐστηροτέρα

- 15-20 Νοεμ. • **Τετάρτη** καὶ Παρασκευή: **Νηστεία** (Ξηροφαγία).
• **Τρίτη-Πέμπτη-Σάββατον-Κυριακή**:
κατάλυσις **μόνον** Ἐλαίου καὶ Οἴνου.

- 21 Νοεμ. • **Κατάλυσις καὶ Ἰχθύος** (ὅποιανδήποτε ἡμέρα καὶ ἂν συμπέση).

- 22 Νοεμ.-12 Δεκ. • **Τετάρτη** καὶ Παρασκευή: **Νηστεία** (Ξηροφ.).
• **Τρίτη** καὶ **Πέμπτη**:
κατάλυσις **μόνον** Ἐλαίου καὶ Οἴνου.
• **Σάββατον** καὶ **Κυριακή**:
κατάλυσις **καὶ** Ἰχθύος.

- 13-24 Δεκ. • **Τετάρτη** καὶ Παρασκευή: **Νηστεία** (Ξηροφαγία).
• **Τρίτη-Πέμπτη-Σάββατον-Κυριακή**:
κατάλυσις **μόνον** Ἐλαίου καὶ Οἴνου.

- 24 Δεκ. (Παραμονή) • **Αύστηρά Νηστεία** (Ξηροφαγία).
• **Ἄν** συμπέση Σάββατον ἢ Κυριακήν:
κατάλυσις **μόνον** Ἐλαίου καὶ Οἴνου.

- † 25 Δεκ. (Χριστούγεννα) • **Κατάλυσις εἰς πάντα** (ὅποιανδήποτε ἡμέρα καὶ ἂν συμπέση)⁵.

* * *

3. Μεγάλοι Ἑορταὶ

Ἐὰν συμπέσουν ἐν **Τετάρτη** καὶ **Παρασκευῇ**

Νοέμβριος

- 16ῃ **Ἀποστόλου Ματθαίου**. • **Ἐλαιον** καὶ **Οἶνος**.

- 21ῃ **Εἰσόδια** τῆς **Θεοτόκου**. • **Καὶ Ἰχθύος** (ὅποιανδήποτε ἡμέρα καὶ ἂν συμπέση).

- 25ῃ **Αἰκατερίνης Μεγαλομάρτυρος**. • **Ἐλαιον** καὶ **Οἶνος**.

- 30ῃ **Ἀποστόλου Ἀνδρέου**. • **Ἐλαιον** καὶ **Οἶνος**.

Δεκέμβριος

- 4η Βαρβάρας Μεγαλομάρτυρος. • *Έλαιον καὶ Οἶνος.
5η Σάββα Ἁγιασμένου. • *Έλαιον καὶ Οἶνος.
6η Νικολάου Μύρων. • *Έλαιον καὶ Οἶνος.
9η Ἄννης μητρὸς Θεοτόκου. • *Έλαιον καὶ Οἶνος.
12η Σπυρίδωνος Θαυματουργοῦ. • *Έλαιον καὶ Οἶνος.
15η Ἐλευθερίου Ἱερομάρτυρος. • *Έλαιον καὶ Οἶνος.
17η Δανιήλ καὶ Τριῶν Παίδων. • *Έλαιον καὶ Οἶνος.
20η Ἰγνατίου Θεοφόρου. • *Έλαιον καὶ Οἶνος.
24η ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ
• Αὐστηρὰ Νηστεία (ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς).

* * *

4. Λειτουργικὰ Τυπικὰ

«Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὰ Λειτουργικὰ Τυπικὰ, καταγράφονται δύο Παραδόσεις ὅσον ἀφορᾷ τὸν χρόνο λήξης τῆς Ἰχθυοφαγίας κατὰ τὴν τεσσαρακονθήμερο νηστεία τῶν Χριστουγέννων.

• Κατὰ τὴν Σπουδικὴ Παράδοση, ἡ Ἰχθυοφαγία διαρκεῖ ἕως τὴν 17η Δεκεμβρίου.

• Κατὰ τὴν παλαιὰ ἐπίσης Παράδοση, μᾶλλον Σαββαίτικῆ, ποὺ διασώζει τὸ Τυπικὸ τῆς Ἱ.Μονῆς Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἡ Ἰχθυοφαγία κρατᾷ ἕως τὴν ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.

• Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ὁ λόγος εἶναι ἴδιος, ὁ διὰ τῆς ὑμνογραφίας προεόρτιος τονισμὸς τοῦ γεγονότος τῆς μεγάλης Δεσποτικῆς ἑορτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως»¹⁰.

* * *

5. Ἡ κανονικὴ ἐξουσιοδότησις τῶν Ἐπισκόπων

Στὴν δυνατότητα τῆς διακριτικῆς εὐχέρειας, ἐπὶ τὸ αὐστηρότερον ἢ ἐπὶ ἐπιεικέστερον, ἀναφέρεται

• τόσον ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός, ὅταν τονίζῃ ρητῶς, ὅτι στὰ ζητήματα νηστείας «πειθαρχεῖν μᾶλλον τοῖς τὴν προεδρίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ λόγου πεπιστευμένοις»⁸,

• ὅσον καὶ ἡ συνελθοῦσα Ἐνδημοῦσα Σύνοδος ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Λουκᾶ Χρυσοβέργη (ΙΒ΄ αἰ.), ἡ ὁποία θεσμοθέτησε τὴν Νηστεία τῶν Χριστουγέννων (καὶ τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου) καὶ παρέσχε εὐρυτάτη κανονικὴ ἐξουσιοδότησι στοὺς κατὰ τόπους Ἐπισκόπους γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας, ὅταν παρίστατο ἀνάγκη:

«εἰ δὲ καταλῦσαι διὰ σωματικὴν ἀσθένειαν ἀναγκαζόμεθα, ἐκ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς αἰ δηλωθεῖσαι ἡμέραι τῶν νηστειῶν στενοχωρηθήσονται (συντομευθήσονται)· ὅτι καὶ τοῦτο δέδοκται ἐξ ἀγράφου ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως»⁹.

Ἐὰν ὁ Ἀρχιερεὺς δὲν ἔχη προεξαγγεῖλει δημοσίως στὴν Δικαιοδοσία του, ἢ ὁ Ἐφημέριος στὴν Ἐνορία του, τὴν τηρητέα τάξιν νηστείας κατὰ τὴν περίοδο τῆς Ἁγίας Τεσσαρακοστῆς τῶν Χριστουγέννων, ὅσον ἀφορᾷ εἰδικῶς γιὰ τὴν κατάλυσι ἢ μὴ ἰχθύος ἀπὸ ὅλους τὴν Τρίτη καὶ Πέμπτη, μέχρι τῆς 17ης Δεκεμβρίου, οἱ εὐσεβεῖς ὀφείλουσιν νὰ συμβουλευθοῦν σχετικῶς τὸν πνευματικὸν Πατέρα καὶ μὲ ἐμπιστοσύνη νὰ ἐφαρμόσουν τὴν ἐντολή του, ὅπως προστάσσουν οἱ Ἅγιοι: «χωρὶς Ἐπισκόπου μηδὲν ποιεῖτε»¹¹, «ἄνευ τοῦ Ἐπισκόπου μηδὲν πράσσετε»¹².

* * *

6. «Τρεῖς παρ' ἡμῖν νηστεῖται νενομοθέτηται εἰς τύπον τῆς Ζωαρχικῆς Τριάδος»¹³

Ὅροι Τεσσαρακοστῆς τρεῖς

• **Πρῶτος ὅρος.** Ἔστι μὲν οὖν αὕτη τε ἡ πρώτη Ἑορτὴ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, ἢ εἰς τύπον ἂν εἴληπται τοῦ Πατρὸς, ὡς οἶδεν ὁ εὐδοκήσας Αὐτὸς τὴν τοῦ Υἱοῦ σύλληψίν τε καὶ γέννησιν...

• **Δεύτερος ὅρος.** Ἡ δὲ μετ' αὐτὴν δευτέρα, ἢ καὶ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ λέγεται, εἰς τύπον εἶη τε τοῦ Μονογενοῦς ἦν καὶ Αὐτὸς ἀριδῆλως ὑπέδειξεν, τρεῖς ἐνιαυτοὺς τοῦτο ποιῶν, μετὰ τὴν τοῦ Βαπτίσματος ἄνοδον...

• **Τρίτος ὄρος.** Ἡ δὲ μετ' αὐτὴν τρίτη, ἢ καὶ παρά τισι τῶν [Ἁγίων] Ἀποστόλων κηρυττομένη, τύπος ἂν εἶη καὶ αὐτὴ τοῦ ζωοποιῦ Πνεύματος, τὸ καὶ τοὺς Ἀποστόλους διδάξαν πάντα, ἃ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ μεμυσταγώγηται...

† ὁ Ὡ. κ' Φ. Κ.

1η Ἰανουαρίου 2022 ἐκ. ἡμ.

† Περιτομὴ τοῦ Κυρίου,
Μεγάλου Βασιλείου

1) Βλ. α) Ἁγίου Ἀναστασίου Ἀντιοχείας, PG τ. 89, στλ. 1389-1398/ P.Π.Σ.Κ. τ. Δ', σελ. 580-584.

6) Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου, PG τ. 99, στλ. 1693-1696.

γ) Νίκωνος Μοναχοῦ, PG τ. 127, στλ. 525D-528A/P.Π.Σ.Κ. τ. Δ', σελ. 591.

δ) «Τόμος Ἐνώσεως» (920), P.Π.Σ.Κ. τ. Ε', σελ. 8/ΣΜΠΣ τ. Β', σελ. 977α.

ε) Θεοδώρου Βαλασαμῶνος Πατριάρχου Ἀντιοχείας, PG τ. 138, στλ. 941AD, στλ. 1001AC, στλ. 1335-1360/P.Π.Σ.Κ. τ. Δ', σελ. 419-421, σελ. 488, σελ. 565-579.

ς) Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Ἱερὸν Πηδάλιον, σελ. 93-94 (Σχόλια εἰς τὸν ΕΘ' Ἀποστολικόν), σελ. 387 ἐ. (Σχόλια εἰς τὸν Γ' Νεοκαισαρείας), σελ. 728 (Σχόλιον εἰς τὸν ΙΘ' Ἁγίου Νικηφόρου Ὁμολογητοῦ).

ζ) Πέτρου Μογίλα Μητροπολίτου Κιέβου, «Ὁρθόδοξος Ὁμολογία», Μέρος Α', Ἐρώτησις / Ἀπόκρισις πη', Ἱ. Καρμίρη, Δ.Σ.Μ. τ. Β', σελ. 632.

2. Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου, PG τ. 99, στλ. 1696D.

3. Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου, PG τ. 99, στλ. 1696C, 1700C.

• Κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν, ἡ Νηστεία τῶν Χριστουγέννων διαρκοῦσε μόνον ἑπτὰ ἡμέρας (18η - 24η Δεκεμβρίου).

• **Ἐηροφαγία:** «Ἐηροφαγία εἶναι τὸ νὰ τρώγῃ τινὰς ἅπαξ τῆς ἡμέρας εἰς τὴν ἐνάτην ὥραν [σήμερον: 15.00' ἢ 3 μ.μ.], χωρὶς νὰ ἐσθῆ ἔλαιον, ἢ νὰ πίνῃ οἶνον», «ἄρτω καὶ ὕδατι χρώμενοι μόνον» (I.Χρυσ.). «γίνεται ἐνάτη, μονοφαγία, καὶ ξηροφαγία». «τὸ νὰ μὴ γευθῆ τινὰς τελείως τροφῆς ἕως τῆς ἐσπέρας». (Βλ. Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Ἱερὸν Πηδάλιον, σελ. 94).

4. Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου, PG τ. 99, στλ. 1697A. Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Ἱερὸν Πηδάλιον, σελ. 92, ὑποσημ. 2.

• Μαζὶ μὲ τὸ Ἴλαιον καὶ τὸν Οἶνον καταλύονται καὶ τὰ Ὁστρακόδερμα ἢ Μαλάκια: ὅσα τῶν ἐνύδρων ζῶα δὲν ἔχουν ὀστᾶ καὶ τινὰ ἀντὶ δέρματος ἔχουν ὡς περιβλήμα ὄστρακον, σκληρὸ ἢ μαλακὸ (Βλ. Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Ἱερὸν Πηδάλιον, σελ. 270, ὑποσημ. 3).

5. Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου, PG τ. 99, στλ. 1697A.

6. Θεοδώρου Βαλσαμῶνος Πατριάρχου Ἀντιοχείας, PG τ. 138, στλ. 941C, στλ. 1001B, στλ. 1357C/P.Π.Σ.Κ. τ. Δ', σελ. 420, σελ. 488, σελ. 579.

7. Νικολάου Κωνσταντινουπόλεως, PG τ. 111, στλ. 401B· Ὁσίου Μελετίου Ὁμολογητοῦ, «Ἀλφαβηταλάβητος», Βαθμὶς λζ', Περὶ διαίτης ὀλιγκῆς (ἔκδ. Σπυρίδωνος Λαυριώτου Μοναχοῦ, σελ. 142)· Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Ἱερὸν Πηδάλιον, σελ. 95, ὑποσ. 1 καὶ σελ. 728.

8. Ἀγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, PG τ. 95, στλ. 68AB.

9. Θεοδώρου Βαλσαμῶνος Πατριάρχου Ἀντιοχείας, PG τ. 138, στλ. 941BC/P.Π.Σ.Κ. τ. Δ', σελ. 420.

10. Παναγιώτου Ἰ. Σκαλτσῆ, «Ἡ Ἰχθυοφαγία κατὰ τὴν νηστεία τῶν Χριστουγέννων», *Λειτουργικὲς Ἀπορίες*, περιόδ. «Ἐφημέριος», Ἰανουάριος - Φεβρουάριος 2020, σελ. 22.

• Σημειωτέον, ὅτι ἡ αὐτὴ τάξις Ἰχθυοφαγίας, ὅσον ἀφορᾷ εἰδικῶς τὸ ἐπιεικέστερον ἢ αὐστηρότερον, τηρεῖται καὶ κατὰ τὴν Νηστείαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

11. Ἀγίου Ἰγνατίου Θεοφόρου, PG τ. 5, στλ. 704A.

12. Ἀγίου Ἰγνατίου Θεοφόρου, PG, τ. 5, στλ. 668B.

13. Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου, *Διδασκαλία Χρονικὴ τῆς Μονῆς τοῦ Στουδίου*, § β', γ', δ', PG τ.99, στλ. 1696ABC.

Διευκρίνιςις

• Ὁ ἀναφερόμενος στὴν *παραπομπή* 7 Νικόλαος Κωνσταντινουπόλεως, εἶναι ὁ Νικόλαος Γ' ὁ Γραμματικὸς (1084-1111), δὲν πρέπει δὲ νὰ συγχέεται μὲ τοὺς ἐπίσης Πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως Νικόλαον Α' τὸν Μυστικὸν (Ἅγιον, 16ῆ Μαΐου) καὶ Νικόλαον Β' τὸν Χρυσοβέργην (Ἅγιον, 16ῆ Δεκεμβρίου), ἀκμασάντων ἀμφοτέρων τὸν Γ' αἰ.

- Ἐκδίδεται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀγγέλων, Ἀφίδνες Ἀττικῆς.
- Μὲ τὴν εὐλογία καὶ ἐπιστασία τοῦ † Μητροπολίτου Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς κ. Κυπριανοῦ, τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γνησίων Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν Ἑλλάδος.
- Διανέμεται δωρεάν.